

Úloha III.S ... tokamak

6 bodů; průměr 2,73; řešilo 15 studentů

- a) Spočítejte specifický odpor vodíkového plazmatu při teplotě 1 keV a srovnajte ho s odporem běžně používaných vodičů.
- b) Spočítejte, jak velký proud plazmatu je zapotřebí k vytvoření dostatečně silného poloidálního magnetického pole v tokamaku, který má hlavní poloměr 0,5 m. Toroidální pole vytváří cívky navinuté okolo torusu s hustotou vinutí 20 závitů na metr, kterými prochází proud 40 kA. Poloidální pole by mělo mít velikost zhruba 1/10 pole toroidálního.
- c) Pokuste se libovolným nápaditým způsobem vytvořit fyzický model siločar v tokamaku, tento model nafoťte a pošlete spolu s řešením.

Robin.

- a) Vztah uvedený v třetí části seriálu je sice zjednodušený, postačí ale pro to, abychom získali řádový odhad specifického odporu plazmatu.

$$\eta = \frac{e^2}{16\pi\epsilon_0^2 m^2 v^3},$$

dospějeme k hodnotě cca $1,3 \cdot 10^{-7} \Omega \cdot \text{m}$. Tento odpor můžeme srovnat např. se specifickým odporem mědi ($1,6 \cdot 10^{-8} \Omega \cdot \text{m}$), olova ($2,2 \cdot 10^{-7} \Omega \cdot \text{m}$) nebo oceli ($6,9 \cdot 10^{-7} \Omega \cdot \text{m}$). Plazma je tedy poměrně dobrý vodič, což má za následek malý výkon ohmického ohřevu.

- b) Nejprve si spočteme, jak velké toroidální pole vytvoří cívky o заданých parametrech – s použitím vztahu pro magnetické pole vytvářené solenoidem

$$B_T = \mu_0 n I,$$

kde n je počet závitů na metr a I je proud v solenoidu. Po dosazení dospějeme k velikosti magnetického pole cca 1 Tesla. Poloidální pole by mělo mít velikost 0,1 T. Pro výpočet magnetického pole generovaného plazmatem budeme uvažovat přiblížení nekonečně dlouhého vodiče. V tomto případě magnetické pole klesá směrem od vodiče a je nutné zvolit referenční vzdálenost, ve které budeme velikost pole uvažovat. Jako dobré přiblížení slouží malý poloměr torusu. Tento údaj sice v zadání chyběl, vyskytoval se tam ale hlavní poloměr torusu ($R = 0,5 \text{ m}$). Pro většinu moderních tokamaků je poměr hlavního a malého poloměru blízký 3, tj. můžeme uvažovat malý poloměr přibližně $a = 0,15 \text{ m}$. Nyní již můžeme použít známý vzorec

$$B_{\text{pol}} = \frac{\mu_0 I_p}{2\pi a}$$

a získat hodnotu potřebného proudu plazmatu I_p . Po dosazení dospějeme k přibližné hodnotě 75 kA.

Pozn.: Tento postup je velmi zjednodušený a zanedbává celou řadu efektů, např. zakřivení toroidálních cívek, profil proudové hustoty v plazmatu apod. Pro přibližný odhad potřebného proudu ale postačuje. Na tokamaku COMPASS, který má danou velikost toroidálního pole, se pracuje se zhruba dvojnásobnou velikostí proudu plazmatu, tj. okolo 150 kA.

Michael Komm
robin@fykos.cz

Fyzikální korespondenční seminář je organizován studenty MFF UK. Je zastřešen Oddělením pro vnější vztahy a propagaci MFF UK a podporován Ústavem teoretické fyziky MFF UK, jeho zaměstnanci a Jednotou českých matematiků a fyziků.

Toto dílo je šířeno pod licencí Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.
Pro zobrazení kopie této licence, navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.